

Каласавіны: Матэрыялы ххх Міжнароднай канферэнцыі, прысвечанай 134-ай гадавіне з дня нараджэння народнага паэта Беларусі Якуба Коласа і 110-годдзю творчай дзейнасці Якуба Коласа. Мінск: РИФТУР, 2017.- с.39-42.

Вольга Галай

Паралельны аналіз перакладу «Казак жыцця» Я.Коласа на нямецкую мову

Мастацкі пераклад – гэта пераклад твораў прыгожага пісьменства, мастацкай літаратуры, асноўнай функцыяй якіх з’яўляецца эстэтычнае і эмацыйнае ўздзеянне на таго, хто іх успрымае... Перакладны мастацкі твор павінен быць тым арганізмам, што захоўвае дыханне перакладзенага пісьменніка, душу яго народа і “знакі” пэўнай эпохі. Таму заўжды трэба мець на ўвазе падвойную адказнасць перакладчыка – перад літаратурай сваёй і перад той, якая “асвойваецца” [1, с. 25-29].

Пераклад мастацкіх твораў – з’ява складаная і шматгранная, уключае шырокі спектр праблем. А перакладаць творы Якуба Коласа, многія выразы якога сталі ўжо крылатымі, вельмі і вельмі цяжка. Ёмістасць сказаў вялікага песняра, здаровы гумар, бясконцыя фразеалагізмы і многае іншае трэба было узнавіць на нямецкай мове. Таму мы выразна ўсведамляем своеасаблівасць і пэўныя дадатковыя цяжкасці перакладу “Казак жыцця” Якуба Коласа на нямецкую мову [2]. Мы цэнім перакладчыцу Гундулу Чапега за тое, што яна ліквідавала прабелы ў мастацкай свядомасці нямецкага народа, ліквідавала белыя плямы на літаратурнай карце нацыі. Для немцаў Гундула Чапега з’явілася адкрывальнікам творчасці Якуба Коласа, адкрывальнікам яго “Казак жыцця”. Вядома, што ў сімволіка-алегарычнай форме казак – мастацкая праўда. Сімволіка-алегарычныя казкі прасякнуты верай у жыццё і чалавека.

Гундула Чапега сваім перакладам пазнаёміла іншамоўных чытачоў з постацямі беларускай літаратуры, з асаблівасцямі нацыянальнага менталітэту. Цяжка зрабіць такі пераклад, які б аказваў на чытача такое ж уражанне, як і арыгінал. Што датычыцца выказванняў самога Я.Коласа пра

пераклад, то хацелася б падкрэсліць, што славуцы пясняр асабліваю ўвагу ўдзяляў праўдзівасці арыгіналу перакладу.

А цяпер звернемся да параўнальнага аналізу перакладу “Казак жыцця” на нямецкую мову. У першую чергу наша ўвага накіравана на пераклад загатоўкаў: усе загатоўкі казак поўнасьцю адпавядаюць арыгіналу, але: “*Кажух старога Анісіма*”- “*Der Pelz des alten Anissim*“. На наш погляд, трэба было асобна ўказаць (даць тлумачэнне або апісанне), што гэта за адзенне ў беларусаў. Слова *Pelz* азначае “футра, шуба”. “*Зло – не заўсёды зло*” – “*Schlimm ist nicht immer schlimm*“ (лексічнае значэнне слова *schlimm* “дрэнна, гадка, пагана, брыдка”).

Якім бы дасканалым ні быў пераклад, адхіленні ў ім непазбежны. Чытаючы “Казкі жыцця” заўважаем частае ўжыванне Я.Коласам памяншальнай лексікі, чаго няма ў перакладзе: *камарыкі (Mücken)*, *ночка (Nacht)*, *хмарка “Wolke”*, *пчолкі (Bienen)*, *люстэрка (Spiegel)*, *галінка (Zweiglein)*, *мушкі (Insekten)*, *стракозка (Libelle)* (на старонках казкі “Страказа” слова *стракозка* ўжывецца восем разоў) і інш. Рэдка перакладчыца ўжывае словы *рэчка (Flüsschen)*, *воблачка (Wölkchen)*, *гатоўка (Köpfchen)*. Памяншальная-ласкальная лексіка - штуршок таму, каб чытач сапраўды мог любаватца характам беларускага слова. Многія перакладчыкі ўводзяць экспрэсіўна памяншальную лексіку нават і там, дзе ў арыгінале яе няма.

Аналізуючы пераклад “Казак жыцця”, адчуваецца, што перакладчыцы часам не хапала творчай жылкі, калі яна працавала над міфалагізаваным творам Я.Коласа. Параўнаем, напрыклад: ...*прытаілася ў лесе – verschwand dann im Wald*; *у пералівах жывых агнёў – wie lebendige Feuer*; *на яго душы было спакойна і радасна – seine Seele war ruhig und ausgeglichen*; *няясная і прыгожая даль – verschwimmende und lockende Ferne*; *ахінулі неба – bedeckten ihn*; *ззяла ... накручастая стужка вады – glitzerte --- ein gewundener Wasserlauf*; *іх святло і вабіць, і прыцягвае – ihr Licht ist so verführerisch und geheimnisvoll* (у перакладзе: *іх святло такое прывабнае і таямнічае*); *Einer*

fiel in der Menge besonders auf (Адзін з чарады асабліва кідаўся ў вочы) – у Я.Коласа: з *ix чарады абабраўся адзін жучок*.

Нямецкі чытач яскрава ўяўляе сабе ліпу (казка “Даль”) ў час цвіцення з усімі яе асаблівасцямі: перад вачамі ўстае дакладны прадметны малюнак, і вось гэта *ігрышча* (Тут гулі працавітыя пчолкі і ўсялякія мушкі) трэба было перакласці не словам *музыка*, а можа *музыка і танцы?*.

Падабаюцца пераклады наступных беларускіх слоў і выказаў: *шчасце* – *Wonne*, што азначае *асалода* (і гэта сапраўды так), *але яны аджылі свой час* – *aber ihre Zeit ist abgelaufen* (*ix час прайшоў*). Вельмі дасканала перакладзена і слова *шум* не як *Lärm*, а як *Summe* “гудзенне”; *светла і радасна на душы* – *leicht und froh ums Herz* (*лёгка і радасна на сэрцы*); *як маладзіца ў жніво* – *wie junge Schnitterinnen im Korn* (*як маладыя жнеі ў жыце*).

Для лепшага ўспрымання зместу казак Гундула Чапега ўжывае пры перакладзе граматычныя канструкцыі з *sein/haben* + *zu* + інфінітыў, а таксама інфінітыўныя групы: *галоўкі ix былі цёмныя* – *Ihre Köpfchen waren nicht zu sehen* (*ix галоўкі нельга было убачыць*); *што яму сталі вядомы галасы прыроды* – *dass er die Stimmen der Natur zu verstehen... vermochte* – (*што ён мог зразумець галасы прыроды*).

Параўноўваючы пераклады “Казак жыцця” Якуба Коласа на нямецкую мову з арыгіналам, заўважаем імкненне перакладчыцы захаваць нацыянальную адметнасць арыгіналу. Паводле А.Чарота, вартасць кожнага перакладнога твора павінна вызначацца паводле таго, наколькі ён спалучае розныя функцыі - азнаямляльна-інфармацыйную, агульнакультурную, асветную, выхаваўчую, эстэтычную... Мне здаецца, што многае зроблена ў гэтым плане перакладчыцай. Каб наблізіць іншамоўную рэчаіснасць да чытача, трэба ведаць культурныя традыцыі народа, мову якога ты перакладаеш. І такія традыцыі былі добра вядомы жонцы беларуса-перакладчыка Уладзіміра Чапегі. Як выкладчыку нямецкай мовы мне добра вядома і наступнае: не заўсёды перакладчык, прытрымліваючыся арыгінала, змог перадаць коласаўскія адносіны да жыцця. Іншы раз у перакладзе не

адчуваецца пульс арыгіналу, не перададзена таксама разважлівая коласаўская задуменнасць. Якуб Колас – глыбокі мысліцель і выдатны майстар слоўнікавага малюнка, дзе кожная карцінка вызначаецца маляўнічасцю фарбаў, для перадачы якіх патрэбен быў і творчы падыход, і своеасаблівая "чаканка". Нездарма перакладчык Язэп Семяжон пісаў: “Як важна, узяўшыся за перакоўку чужога золата ці срэбра чыстай пробы, асцярожна абыходзіцца са словам пры сваёй чаканцы [3, с. 298].

Літаратура

- 1 Чарота, І.А. Тэорыя і практыка мастацкага перакладу. - Мінск, БДУ, 2010.
- 2 Jakob Kolas. Märchen des Lebens. Buchverlahg Der Morgen, Berlin, 1988.
- 3 Семяжон Я. Беларуская паэзія ў англійскіх перакладах //Далягляды.- 1978.